

Streszczenie

Badania nad głęboko podkrytycznymi układami sterowanymi wiązką z akceleratora (ADS), które mogą być użyte do produkcji energii lub transmutacji szkodliwych odpadów radioaktywnych są coraz bardziej zaawansowane. Ta praca jest jednym z koniecznych etapów na drodze do badań nad systemami sterowanymi akceleratorem. Zaproponowano prostą metodę do wyznaczenia wartości pola neutronów wewnątrz badanych układów, przy wykorzystaniu reakcji progowych typu (n,xn) . Dotychczas, do takich pomiarów używano najczęściej detektorów aktywacyjnych wykonanych ze złota (Au-197), kobaltu (Co-59) czy bizmutu (Bi-209). Biorąc pod uwagę praktyczne wady tych materiałów utrudniające uzyskanie dobrych rezultatów, zaproponowano i użyto nowy typ detektora, wykonany z itru (Y-89) do uzyskania widma neutronów w przedziale 10-50 MeV.

W pracy przedstawiono rezultaty z kilku eksperymentów podczas których zastosowano detektory wykonane z Itru 89. Zbudowany z ołowiu i uranu zestaw eksperymentalny „Energia+Transmutacja” był naświetlany wiązką deuteronów o energii 1,6 , 2,52 i 4 GeV pochodzącą z Nuklotronu w ZIBJ w Dubnej. W wyniku pomiarów uzyskano widmo neutronów wewnątrz 3-wymiarowego zestawu eksperymentalnego.

Przedstawiono wyniki średniego strumienia neutronów o wysokiej energii, w trzech przedziałach energii neutronów (11,5-20,8, 20,8-32,7 i 32,7-100 MeV), uzyskane na podstawie pomiarów produkcji trzech izotopów itru (^{88}Y , ^{87}Y i ^{86}Y). Dodatkowo zaprezentowane zostanie porównanie tych rezultatów uzyskanych z trzech eksperymentów o trzech różnych energiach wiązki deuteronów z akceleratora.

Abstract

Study of deep subcritical electronuclear systems and radioactive waste transmutation using relativistic beams from the accelerator was performed. This work is a preliminary step toward the study of the physical properties of ADS systems. It is aimed to obtain fast neutron energy spectra inside the volume of the assembly using (n,xn) threshold reaction. Normally in experiment like this one uses neutron activation foils made of gold (Au-197), cobalt (Co-59), bismuth (Bi-209). New type foil, yttrium (Y-89) was proposed. Yttrium detectors give good results for neutron energy from 10 MeV to about 50 MeV.

Results of few experiments with Yttrium 89 foils are presented. The U/Pb experimental assembly “Energy+Transmutation” was irradiated with Dubna NUCLOTRON with 1.6, 2.52 and 4 GeV deuteron beam. Neutron Energy Spectrum inside whole 3D model was obtained with threshold energy reaction.

Evaluation of average high energy neutron fluxes in the U/Pb assembly for three energy ranges (11,5-20,8, 20,8-32,7, 32,7-100 MeV) using the three isotopes production rate of ^{88}Y , ^{87}Y and ^{86}Y are performed. Also the comparison of the average neutron flux density per deuteron in three neutron energy ranges for the different deuteron beam is presented.